

5. Україна отримала транш від Європейського Союзу на 5,9 млрд євро, з них 1,8 млрд – у межах інструменту Ukraine Facility. *Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України*. 13 листопада 2025 р. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/e0fdcc7a-c29f-4ebe-9d28-1ae1cdd7d3c4?lang=uk-UA&title=UkrainaOtrimalaTranshVidvropeiskogoSoiuzuNa5-9-Mlrdvro-ZNikh1-8-MlrdUMezhakhInstrumentuUkraineFacility>

6. EU financial assistance to Ukraine. *Council of the EU and the European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-solidarity-financial-support/>

Кулій Олександр

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ СХІДНОГО ФЛАНГУ НАТО ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Ключові слова: стратегічна концепція, східний фланг, координація, партнерство.
Key words: strategic conception, eastern flank, coordination, partnership.

Сучасна трансформація архітектури безпеки на Східному фланзі НАТО є детермінованим наслідком повномасштабної збройної агресії РФ проти України, розпочатої 24 лютого 2022 р. Цей процес реконфігурації регіональної безпекової системи триває в умовах динамічної ескалації та базується на офіційному дискурсі лідерів держав-членів Альянсу.

Актуальність зазначених трансформацій зумовлена зростанням екзистенційних ризиків для країн Балто-Чорноморського регіону, які розглядаються як потенційні об'єкти наступної фази російської експансії. Ця гіпотеза знаходить офіційне підтвердження у стратегічних прогнозах вищого керівництва Альянсу, зокрема у заяві Генерального секретаря НАТО Марка Рютте від 9 червня 2025 р., де констатується висока ймовірність рецидиву агресії з боку Кремля упродовж наступного п'ятирічного циклу [3].

Метою дослідження є аналіз трансформаційних процесів в Альянсі в контексті Східного флангу безпеки після 24 лютого 2022 р.

Східний фланг НАТО – це сукупність держав-членів Північноатлантичного альянсу, розташованих уздовж східного кордону Організації, що безпосередньо межують із Російською Федерацією, Білоруссю, а також Україною (зоною активного ведення бойових дій). До складу Східного флангу традиційно зараховують країни «Бухарестської дев'ятки» (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія), а з 2023–2024 рр. також Фінляндію та Швецію [2].

У контексті Стратегічної концепції НАТО 2022 р. Східний фланг визначається як зона пріоритетного стримування (deterrence). Його головна функція запобігання будь-якій спробі силової зміни кордонів у Європі через реалізацію стратегії «Deterrence by Denial». Виходячи з нової стратегічної концепції від 29 червня

2022 р. як всередині альянсу, так і ззовні існує ряд напрямів, щодо яких активно працюють усі члени НАТО і особливу роль відіграють країни східного флангу [6].

Першим таким напрямом є підготовка Східного флангу НАТО до можливого погіршення ситуації в регіоні, ініційовано це може бути стратегічним суперництвом та можливою ескалацією конфлікту з Москвою, що і зазначено в документі NATO 2022 Strategic Concept, який був ухвалений 29 червня 2022 р. У документі стверджується, що НАТО не бажає прямої конфронтації з РФ, але НАТО істотно зміцнить стримування і оборону усіх членів Альянсу, підвищить стійкість перед обличчям силового тиску з боку Росії; також держави-члени альянсу визнають, що РФ є найбільш значною і прямою загрозою безпеці держав-членів Альянсу та миру і стабільності в євроатлантичному регіоні. Москва намагається встановити свої сфери впливу та нарощує військову міць саме на східному фланзі НАТО, у Чорному та Балтійському морі, а її військово-політичний союз з Білоруссю є прямим викликом євроатлантичній безпеці [6].

На саміті у Гельсінкі, який відбувся 16 грудня 2025 р., прем'єр-міністр Фінляндії Петтері Орпо виступив із закликом до посилення східного флангу альянсу, зокрема до посилення ППО у згаданих країнах, а також Орпо запропонував створення «Eastern Flank Watch», яка передбачає тісну координацію між штабами, посилення сухопутних військ (модернізацію ППО та посилення БПЛА) [1].

Варто звернути увагу на позицію Альянсу щодо України, враховуючи Стратегічну концепцію НАТО від 29 червня 2022 р. Документ зазначає, що загарбницька війна РФ проти України похитнула мир у світі й значно погіршила середовище безпеки, але водночас утверджується думка про те, що сильна і незалежна Україна є вкрай важливою для стабільності у євроатлантичному просторі, відповідно НАТО підтримує Україну в її прагненні незалежності та розглядає її як суб'єкта безпеки в регіоні [6].

Зі свого боку Україна теж наголошує на важливості інтеграції до НАТО. Про це свідчать пропозиції президента України до НАТО щодо заміни контингенту американських військових в Європі на українських. Також варто згадати новини зі спільних навчань військ НАТО та України, де рівень ЗСУ був значно вищим, аніж у західних колег, що неодмінно підігриває інтерес до вищезгаданої пропозиції [5].

Окрім безпосередніх досягнень на полі бою, Україна спроможна стати стратегічним партнером НАТО у ВПК, адже сьогодні держава виробляє тисячі дронів на день та десятки ракет на рік, про це говорить статистика ударів по тилах росії, в якій, окрім сотень БПЛА, фіксуються і ракетні удари по дальнім нафтовим портам РФ. Отже, Україна демонструє, як навіть в початкових умовах війни без власного виробництва снарядів, змогла пройти шлях до розгалуженого ВПК із виробництвом власних ракет, дронів та гаубиць. Також дуже важливу роль грає досвід застосування усіх вищеперерахованих засобів, яким Міністерство оборони України також готове поділитися [4].

Ще одним чинником вартим уваги є підсилення Польщі, зокрема запущена генсеком НАТО Марком Рютте місія «Eastern Sentry» або ж Східний вартовий від 12 вересня 2025 р. Місія охоплює комплекс заходів із посилення ППО, розгортання американського V корпусу на території Польщі та розміщення їх штабу у Познані [3].

Особливої уваги потребують і країни «Бухарестської дев'ятки», які координують свої дії в безпековій сфері на східному фланзі НАТО ще з 2015 р. у відповідь на російську агресію на Донбасі та анексію Криму. Нині країни об'єднані тісною співпрацею і вже запросили своїх колег із Північної Європи для подальшої спільної діяльності на тлі загрози зі сходу [2].

Отже, можна констатувати, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. стало каталізатором остаточної відмови НАТО від політики партнерства з Москвою. Альянс офіційно визнав Росію «найбільш значною і прямою загрозою», що призвело до переходу від концепції «стримування через відплату» до «стримування через недопущення» (deterrence by denial).

Східний фланг (від Балтійського до Чорного моря) став центром тяжіння оборонних зусиль Альянсу. Ініціативи, наприклад, «Eastern Flank Watch» (запропонована Фінляндією) та місія «Eastern Sentry» у Польщі, свідчать про милітаризацію регіону, розгортання постійних штабів (зокрема V корпусу США в Познані) та критичне посилення систем ППО і безпілотних технологій [3].

Формат «Бухарестської дев'ятки» трансформується у ширшу платформу взаємодії, залучаючи країни Північної Європи (зокрема нових членів – Фінляндію та Швецію). Це створює єдиний оборонний пояс від Арктики до Чорного моря, що дає змогу більш ефективно протидіяти військово-політичному союзу Росії та Білорусі [2].

Офіційні прогнози (зокрема заява Марка Рютте від червня 2025 р.) вказують на критичне ситуацію у подальші п'ять років [3]. Це змушує членів Альянсу діяти максимально оперативно, перетворюючи теоретичні плани Стратегічної концепції 2022 р. на конкретні військові потужності в реальному часі.

Тим не менш, успіх трансформацій залежить не лише від підписаних концепцій, а від здатності Альянсу випередити Росію у «гонці логістики та виробництва». Без радикального прискорення роботи ВПК та подолання внутрішньої політичної інертності, концепції щодо трансформацій на Східному фланзі НАТО ризикують бути не реалізованими.

Успіх нової архітектури безпеки залежить від подолання розриву між політичними деклараціями та реальними темпами виробництва зброї. Східний фланг НАТО зможе стати дієвим бар'єром лише за умови повної інтеграції військово-технологічного потенціалу України та здатності західного ВПК випередити російську «воєнну економіку» в гонці логістики та інновацій. Без цієї практичної реалізації концепція трансформації ризикує залишитися лише декларативним документом перед обличчям реальної загрози масштабної агресії.

Джерела та література

1. Milne R. Russia will shift forces to NATO border if Ukraine deal struck, Finland warns. *Financial Times*. 2025. URL: <https://surl.li/zppwwl>
2. Ministry of National Defence Information and Public Relations Directorate. Bucharest 9 in the Defence Ministers Format. *Ministry of National Defence of Romania*. 2024. URL: https://english.mapn.ro/cpresa/6334_Bucharest-9-in-the-Defence-Ministers-Format

3. Wallace J. NATO chief Mark Rutte warns Russia could use military force against alliance in five years. *Chatham House*. 2025. URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/06/nato-chief-mark-rutte-warns-russia-could-use-military-force-against-alliance-five-years>

4. Why Ukraine Just Locked In 10-Year Gulf Defense Deals. *Professor Gerdes Explains*. 2026. URL: <https://podcasts.apple.com/nz/podcast/why-ukraine-just-locked-in-10-year-gulf-defense-deals/id1826343994?i=1000757925365>

5. WSJ: Ukrainian military «defeated» NATO troops with drones during exercises with allies. *Бабель*. 2026. URL: <https://babel.ua/en/news/124941-wsj-ukrainian-military-defeated-nato-troops-with-drones-during-exercises-with-allies>

6. Стратегічна концепція НАТО – 2022 ухвалена главами держав і урядів на Мадридському саміті НАТО 29 червня 2022 р. *NATO*. URL: <https://surl.li/sqrbcu>

Федорчук Вадим

Донецький національний університет імені Василя Стуса

НЕЛІБЕРАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ В УГОРЩИНІ: РОЛЬ ВІКТОРА ОРБАНА У ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Ключові слова: Угорщина, Віктор Орбан, неліберальна демократія.

Keywords: Hungary, Viktor Orban, illiberal democracy.

Із приходом до влади партії Фідес на чолі з Віктором Орбаном вдруге в травні 2010 р. політична система Угорщини зазнала значних трансформацій. Цим змінам сприяла сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, зокрема наслідки економічної кризи, втрата довіри до попередніх урядів, особливості партійно-політичної системи, а також ширші тенденції демократичної ерозії в Центрально-Східній Європі. Водночас важливим каталізатором цих перетворень стала політична стратегія та особисте лідерство Віктора Орбана.

Після цього дедалі частіше дослідники, зокрема Д. Закканьїно та С. Сулейман, почали застосовувати щодо політичного режиму цієї держави такий термін як неліберальна демократія [8; 10]. Вперше в 1997 р. його запропонував Ф. Закарія стверджуючи, що це форма правління, де демократично обрані режими (часто переобрані або підтверджені через референдуми) регулярно ігнорують конституційні обмеження на свою владу та позбавляють громадян основних прав і свобод [11, с. 23]. Мета дослідження полягає у виявленні ролі Віктора Орбана у трансформації угорської політичної системи після 2010 р.

Цікавим є факт, сам очільник партії Фідес та прем'єр-міністр Угорщини відкрито артикулював цю ідею у промові в літньому таборі для угорців в 2014 р.: «нова держава, яку ми будуємо, є неліберальною державою. Вона не заперечує фундаментальних цінностей лібералізму, як-от свобода тощо. Але вона не робить цю ідеологію центральним елементом організації держави, а застосовує специфічний, національний, особливий підхід натомість» [7].